

Aftenposten 26.mai 1994

Lørdagskronikk av Statsminister Gro Harlem Brundtland

VELFERDSSTATEN OG EUROPA

Det er ikke overraskende at mange også i EU-debatten reiser spørsmål om hva som vil skje med velferdsordningene våre i tiden som kommer. Dette står sentralt i vår bevissthet - og har med selve tryggheten å gjøre. Velferdssamfunnets framtid er først og fremst avhengig av to forhold: Vår politiske vilje til å prioritere velferdsordningene og vår økonomiske evne til å bære utgiftene til dem. Dersom et EU-medlemskap ville bety at vi svekket velferdsordningene våre, hadde jeg ikke kunnet anbefale norsk medlemskap. Utformingen av velferdsordningene våre - trykkesystemet, helsevesenet, barne- og eldreomsorgen - vil vi i Norge bestemme over selv, uansett medlemskap eller ikke.

Kampen om velferdsstaten vil stå her hjemme, slik den alltid har gjort. Høyres landsmøte i år varslet at debatten om valget mellom skattelette eller en aktiv velferdsstat, om størrelsen på de offentlige budsjettene og omfanget av velferdsordningene våre, ikke er tilbakelagt. Velferdspolitikken vil alltid være avhengig av vår egen politiske vilje til å prioritere.

At velferdspolitikken er et nasjonalt anliggende er helt naturlig. EU-samarbeidet dekker først og fremst områder der det er behov for forpliktende samarbeid på tvers av landegrensene, områder det skal fattes felles beslutninger om. Avgjørelser som best kan løses nasjonalt eller lokalt, skal ikke tas på EU-nivå. Utformingen av velferdsordningene er nært knyttet til det enkelte lands samfunnsmessige oppbygning og tradisjoner. Beslutninger på dette området krever først og fremst nærhet og kunnskap om den

befolkningen som skal bruke ordningene, - og det krever vilje til solidaritet og en rettferdig fordeling.

I den grad EU-landene kan sies å ha en felles politikk på velferdsområdet, er det for å hindre såkalt sosial dumping. Det er viktig å hindre at enkelte land bruker dårlige rettigheter for arbeidstakerne for å tiltrekke seg investeringer i konkurranse med de andre medlemslandene. Arbeidet mot sosial dumping har blant annet ført til at EU har pålagt medlemslandene å gi minst 14 ukers lønnet svangerskapspermisjon. Dette har ført til at enkelte land har måttet øke svangerskapspermisjonen sin. På de fleste områder har Norge - og mange av de nåværende EU-landene - bedre ordninger enn de minimumsstandarder EU har lagt opp til. Verken vi eller de andre landene som har bedre ordninger, blir av den grunn nødt til å redusere våre ytelser.

Selv om vi er stolte av vår velferdsmodell, er vi ikke alene i Europa om å ha et høyt utviklet velferdsnivå. Velferdsstaten er en europeisk oppfinnelse. De fleste EU-landene er velferdsstater med høy grad av sosial trygghet og god fordeling av levekår mellom folk. I alle europeiske land bygger velferden på at det offentlige har tatt et ansvar, selv om den konkrete utformingen av de ulike ordningene er noe forskjellig fra land til land.

Det er heller ikke slik at vi i Norge bruker så mye mer penger til velferd enn det andre europeiske land gjør. Danmark og Sverige bruker en større andel av sitt brutto nasjonalprodukt til offentlige utgifter. EU-landene Nederland og Frankrike ligger på linje med oss. Hakk i hel kommer Belgia og Hellas. Ja, Hellas bruker faktisk en større andel av sitt brutto nasjonalprodukt på offentlig forbruk - altså det vi vanligvis kaller offentlige tjenester - enn det vi gjør.

Når det er variasjon mellom de ulike velferdsmodellene også blant EU-landene, skyldes jo det nettopp at velferdspolitikken er et nasjonalt anliggende. Når Spania bruker en mindre andel av sine inntekter på offentlige velferdsordninger enn det Norge gjør, skyldes det Spanias historie og Spanias politiske valg. Når Island - som ikke er medlem av EU - har en enda lavere andel offentlige utgifter enn det Spania har, så skyldes også det nasjonale forhold, tradisjoner og prioriteringer.

Det er da også vår egen nasjonale politiske vilje som bestemmer nivået på våre offentlige utgifter.

Likevel er det ikke nok med bare politisk vilje. Vi er også helt avhengige av økonomisk evne til å bære de utgiftene en aktiv velferdspolitikker krever. Det gjelder den samme regelen for Norge som for oss alle; vi kan ikke over tid bruke mer penger enn det vi har. I en periode kan vi låne, men i lengden kan vi bare stole på egne krefter og de inntektene vi klarer å skaffe oss selv. Slik er det også for velferdsstaten. Vi må faktisk ha råd til å drive en aktiv velferdspolitikker.

Derfor har det møysommelige og krevende arbeidet med å rette opp norsk økonomi, vært helt nødvendig for å sikre velferdsstatens framtid. Vi har først og fremst et nasjonalt ansvar for å skaffe landet de inntektene som trengs for å trygge velferdsordningene. Men vår evne til å skaffe disse inntektene henger også sammen med vårt forhold til det internasjonale samfunnet. Vi er helt avhengige av at andre land vil kjøpe varene våre. Som et lite land er vi i særlig grad avhengige av stabile internasjonale økonomiske forhold. Medlemskap i EU vil gi oss innflytelse i det samarbeidet som vil forme Europas framtid og som uansett vil bety mye for vår økonomiske utvikling.

For å sikre velferdsstatens framtid, må vi også sikre det offentliges inntekter. Det er ikke noe i EU's regler for skatte- og avgiftsharmonisering som er til hinder for å opprettholde de offentlige

budsjettene. Tvert i mot kan EU-medlemskap være viktig for å opprettholde inntektsgrunnlaget for velferdsstaten. Gjennom å gi vårt næringsliv den vekstimpulsen det er å få tilgang til et marked med 350 millioner mennesker på de samme vilkår som våre europeiske konkurrenter, legger vi grunnlaget for økt verdiskapning og økte inntekter. Medlemskap i EU gir økt trygghet for at vi har råd til å betale regningen for velferdssamfunnet. Derfor er det heller ikke slik noen sier, at de økonomiske argumentene taler for medlemskap i EU, mens hensynet til velferdspolitikken skulle tale mot. Økonomi og velferd er uløselig knyttet sammen.

Utfordringen framover vil også være å holde ved like en bred folkelig oppslutning om den offentlige velferdspolitikken. Da må vi også ha evnen til å reformere velferdsordningene når nye behov melder seg, blant annet fordi vi blir stadig flere eldre. Folk må føle at velferdsordningene bidrar til å gjøre hverdagen enklere og tryggere. I dag har et klart flertall stort sett en romslig privat økonomi. Veien til private ordninger kan da være kort hvis offentlige tjenester ikke oppleves som tilfredsstillende. Dette vil være en av våre store utfordringer i velferdspolitikken.

For meg er hensynet til å trygge grunnlaget for velferden, ved siden av miljø- og sikkerhetsargumentene, det viktigste argumentet for å anbefale et ja til EU-medlemskap. Hadde et medlemskap vært en trussel for velferdsstaten vår, ville ikke jeg kunnet anbefale det norske folk å stemme ja.